

Tom 26/2017, ss. 183–205
ISSN 1644-888X
e-ISSN 2449-7975
DOI: 10.19251/ne/2017.26(13)
www.ne.pwspzlock.pl

Paweł Antoszak

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

PRZYCZYNY ZRÓŻNICOWANIA WYNAGRODZEŃ W POLSCE

CAUSES OF DIFFERENCES OF REMUNERATION IN POLAND

Streszczenie

Celem artykułu jest przeprowadzenie oceny różnic w poziomach wynagrodzeń oraz identyfikacja czynników, które miały wpływ na to zróżnicowanie w Polsce w latach 2011-2020. Analiza dotyczyć będzie zróżnicowania wynagrodzeń w województwach, w działach gospodarki narodowej, w gałęziach przemysłu oraz w grupach zawodów wykonywanych w Polsce. Wykorzystane do tego będą przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w Polsce. Do przeprowadzenia analizy i oceny stosował będą dane statystyczne publikowane w Rocznikach Statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2011-2015. Za

Summary

Formation of salaries is justified in large Mir autonomous functioning of the market. Wages depend on the situation that exists in the economy and the level of competitiveness of regions. The attractiveness of the regions is often driven by values resulting from the geographical location. Region with high pay is not competitive for the possible adoption of investment in this area. A higher level of wages means for companies higher cost of doing business. Province with a high degree of concentration of non-agricultural economic activities (Silesia) and the location of the bodies of state administration Mazowieckie were the provinces with high salaries. However, in a typical agricultural provinces such as Warmia-Mazury and Podkarpackie wages are much lower. With a large concentration of industry, can lead to a situation

okres 2016-2020 przyjęto prognozę. W artykule tym region będzie utożsamiany z województwem, zgodnie z podziałem administracyjnym. Na podstawie tych danych obliczone zostaną wskaźniki statystyczne takie jak średnia, odchylenie standardowe oraz wskaźnik zmienności.

Słowa kluczowe: zróżnicowanie, wynagrodzenia, płace, województwo, region, działy gospodarki narodowej, przemysł, grupy zawodów, pracownik, pracodawca.

where a particular operator becomes the decision-maker in shaping remuneration policy, the so-called. The market leader in determining wage levels. The groups performed the competition occurred large wage differentials. He had the expertise, education, the scope of duties and responsibilities. Wages across regions, sectors, industries and occupational groups in Poland differed quite significantly. This was true both for people in similar positions or performing similar activities.

In summary, it should be pointed out that the declining wage dispersion in Poland means that there is less and less difference in wages from year to year.

Key words: diversity, salaries, wages, state, region, branches of the national economy, industry, professions, employee, employer.

Wstęp

Problemy wynagradzania pracowników należą do podstawowych oraz istotnych zagadnień współczesnej gospodarki i ekonomii. Dotyczą one bowiem czynnika ludzkiego i świadczonej przez niego pracy oraz oczekiwań pracowników z tą pracą związanych w postaci płacy. Postawy i zachowania zaś ludzi angażujących swoje działania, umiejętności i wiedzę „przekładają” się zarazem na określone nakłady i wymierne efekty tak w gospodarce jako całości systemowej jak i w poszczególnych jej działach, czy też organizacjach gospodarczych.

Wśród różnych aspektów kształtowania się płac w gospodarce rynkowej na szczególną uwagę zasługuje zróżnicowanie płac w Polsce. Jest ono przy tym skutkiem działania różnych czynników: demograficzno – społecznych (w tym: wieku, płci i wykształcenia) oraz ekonomicznych (poziomu rozwoju gospodarczego, sytuacji na rynku pracy, atrakcyjności gospodarczej). Wiedza zaś o poziomie oraz zróżnicowaniu wynagrodzeń za pracę może być wykorzystywana w polskiej gospodarce (i to tak w skali mikro- jak i makroekonomicznej) do działań na rzecz wzrostu efektywności pracy i poprawy pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw oraz do bardziej racjonalnego gospodarowania zasobami ludzkimi w regionie i kraju [Karaszewska, 2003]. Poziom, dynamika i relacje płac w organizacjach gospodarczych uzależnione są od sytuacji

na rynku pracy, wymagają więc też szczegółowego i stałego monitorowania oraz analizy i oceny. Zróżnicowanie płac wskazuje bowiem między innymi na to ile powinno się płacić na różnych stanowiskach po to, aby pozyskać m.in. pracowników o pożądanym poziomie kwalifikacjach.

W Polsce i obecnie zauważymy przy tym i taką sytuację, w której występują grupy zawodowe i społeczne, które osiągają stosunkowo zróżnicowany i wysoki poziom dochodów. Tak np. są już osoby, które w przeciągu miesiąca czasu, są w stanie zarobić więcej niż inni przez całe życie. Sytuacja taka wzbudza określone dyskusje i emocje w różnych środowiskach pracy. Tym bardziej, że jeszcze kilkanaście lat temu, różnice dochodowe, w tym i płacowe były niewielkie. Również poziom, relacje i dynamika płac w poszczególnych działach gospodarki narodowej w Polsce różnią się dziś także znacząco. Dotyczy to przy tym także osób zatrudnionych na zbliżonych rangą stanowiskach jak również i wykonujących podobne czynności. Dążąc do bliższego poznania skali rzeczywistego zróżnicowania płac w działach gospodarki narodowej, ich przyczyn oraz skutków, podjęto się między innymi przygotowania prezentowanego artykułu.

1. Zróżnicowanie płac w województwach w Polsce

Celem i przedmiotem prowadzonych rozważań będzie najpierw przeprowadzenie analizy i oceny zróżnicowania wynagrodzeń w województwach w Polsce w latach 2011-2020. Efekty przeprowadzonych analiz ujawniają, że w latach 2011-2020 między województwami występowało duże zróżnicowanie wynagrodzeń (tabela 1).

Zauważmy tu zarazem, że najwyższe przeciętne wynagrodzenia w całym analizowanym okresie odnotowano w województwie mazowieckim. W 2011 roku kształtowały się na poziomie 4243,41 zł, w 2012 4357,97 zł, w 2013 roku 4514,42 zł, w 2014 4657,07 zł, w 2015 4801,53 zł, w 2016 4897,48 zł, w 2017 5009,85 zł, w 2018 5126,74 zł, w 2019 5234,76 zł i wzrosną do 5350,65 zł w 2020 roku. Uwzględniając powyższe płace w województwie mazowieckim były wyższe niż w innych województwach. Wysokie zarobki w mazowieckim, były głównie efektem kształtowania się płac w Warszawie. Na rynku tym wiele przedsiębiorstw miało swoje centrale i siedziby w Warszawie, zwłaszcza jeśli chodziło o działalność finansową, ubezpieczeniową i bankową [Rokicki, 2008]. Przedsiębiorstwa te potrzebowały kadry o wysokich umiejętnościach i wykształceniu. Takich pracowników trzeba było wysoko wynagradzać.

W regionie mazowieckim znacznie wyraźniej niż w innych regionach Polski obserwuje się dysproporcje między płacami w stolicy i w jej okolicach. Wysokość wynagrodzeń w samej Warszawie najbardziej zbliżyła się do wynagrodzeń na Zachodzie Europy [Jarmołowicz i Knapińska, 2007]. Wysokie wynagrodzenia wynikały też, ze stosunkowo wysokiego rozwoju gospodarczego oraz dużej ilości przedsiębiorstw krajowych i zagranicznych [Jarmołowicz i Strużyna, 2003]. A firmy z przewagą kapitału zagranicznego płacili zasadniczo więcej, niż polskie firmy. Nie bez znaczenia było też to, że Warszawa jest stolicą Polski co niesie za sobą również konsekwencje w wynagrodzeniach. Wysokie wynagrodzenia zaobserwowano także w województwie śląskim. W województwie śląskim na poziom wynagrodzeń istotny wpływ miała lokalizacja kopalń. Wraz z postępem polskiej transformacji gospodarczej i zmianami strukturalnymi, górnictwo i hutnictwo przestały pełnić najważniejszą rolę, ale nadal kopalnie były atrakcyjne ze względów płacowych. Inwestorzy zagraniczni, zwłaszcza ze względu na degradację środowiska, nie podejmowali się też chęci inwestowania w tym regionie. Jednakże, dzięki warunkom stworzonym przez Katowicką Specjalną strefę Ekonomiczną, niektórzy z inwestorów podjęli decyzje o uruchomieniu tam działalności gospodarczej. W tych firmach pracownicy otrzymywali wysokie wynagrodzenia. Na Śląsku na poziom wynagrodzenia istotny wpływ miała lokalizacja zakładów, a więc i to, czy pracuje się w największych miastach w tym regionie, tj. Katowicach, Chorzowie, Gliwicach, Zabrze czy Bytomiu. Na Pomorzu najwyższe wynagrodzenia oferowało Trójmiasto. Do najlepiej opłacanych miejsc pracy w regionie zalicza się przy tym spółki skarbu państwa. W województwie tym zauważono wzrost płac w przedsiębiorstwach z branży technicznej, bankowej i finansowej. Stosunkowo wysokie wynagrodzenia w województwie dolnośląskim wynika z tego, że dolnośląski rynek pracy jest atrakcyjny. Płace kadry menedżerskiej wysokiego i średniego szczebla „wytyczają” specjalne strefy ekonomiczne: wałbrzyska i legnicka. Dzięki poczynionym tu inwestycjom zagranicznym, płace w tych strefach wzrosły. W regionie wielkopolskim, podobnie jak w mazowieckim, nasila się również zjawisko migracji zarobkowej. Ludzie przenoszą się z mniejszych miejscowości do Poznania, gdyż tu łatwiej o zatrudnienie, a wykwalifikowani specjaliści zarabiają nawet o 50% więcej. Dotyczy to zwłaszcza takich specjalistów, jak: specjaliści branży mechanicznych, telekomunikacyjnych, informatycy czy analitycy kredytowi.

Tabela 1 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w województwach w Polsce w latach 2011-2020* (w zł)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
Dolnośląskie	3374,45	3503,59	3654,57	3814,42	3960,48	4059,24	4169,47	4285,52	4393,54	4505,55
Kujawsko-pomorskie	2906,32	3032,09	3163,57	3273,13	3369,85	3516,61	3628,73	3744,56	3853,10	3965,00
Lubelskie	3066,32	3203,67	3306,12	3412,78	3497,98	3655,17	3765,09	3881,23	3989,25	4100,92
Lubuskie	2903,70	3034,01	3114,69	3247,04	3375,72	3489,96	3601,18	3717,23	3825,79	3937,03
Łódzkie	3053,22	3194,30	3315,58	3419,12	3574,28	3661,05	3771,72	3887,35	3995,76	4107,82
Małopolskie	3134,06	3260,87	3372,60	3485,33	3667,02	3727,46	3838,32	3954,36	4063,11	4175,47
Mazowieckie	4243,41	4375,97	4514,42	4657,07	4801,53	4897,48	5009,85	5126,74	5234,76	5350,65
Opolskie	3048,82	3172,23	3281,48	3425,56	3565,04	3693,53	3804,27	3920,92	4028,96	4141,82
Podkarpackie	2887,87	3024,50	3147,19	3266,17	3371,47	3510,35	3620,73	3735,82	3844,78	3956,65
Podlaskie	3002,37	3143,64	3258,66	3348,38	3455,57	3592,04	3703,36	3818,77	3926,37	4038,00
Pomorskie	3314,53	3455,09	3595,98	3746,69	3851,68	3988,16	4098,78	4215,10	4322,94	4434,71
Śląskie	3553,67	3629,57	3796,14	3862,32	3969,67	4102,61	4212,96	4329,97	4438,16	4549,89
Świętokrzyskie	2941,38	3070,29	3165,93	3244,84	3374,56	3483,87	3594,73	3709,79	3817,25	3928,67
Warmińsko-mazurskie	2863,29	2996,24	3106,89	3223,04	3324,04	3466,79	3578,25	3694,11	3802,35	3914,04
Wielkopolskie	3101,33	3218,67	3335,93	3421,43	3543,24	3664,65	3777,58	3893,52	4001,95	4113,38
Zachodniopomorskie	3040,79	3179,33	3298,99	3402,10	3526,96	3646,52	3756,93	3872,38	3980,34	4092,07

* Prognoza. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto*, Rocznik Statystyczny Województw 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 Wyd. GUS Warszawa 2012 s. 338-339, 2013 s. 334-335, 2014 s. 322-323, 2015 s. 320-321, 2016 s. 316.

W regionie łódzkim wynagrodzenia postępowały mniej więcej zgodnie z inflacją, szczególnie jeśli chodzi o stanowiska menedżerów i specjalistów wyższego szczebla. Natomiast płace pracowników niższego szczebla nie „nadażają” za inflacją. W łódzkim zauważa się zainteresowanie niewykwalifikowanymi pracownikami fizycznymi, pomimo iż oferuje się im najniższe możliwe stawki płacowe. Wskutek załamania się rynku budowlanego notuje się w tym regionie obniżenie wynagrodzeń w branży budowlanej. Podobna sytuacja dotyczy gastronomii. Natomiast główną determinantą tak niskich wynagrodzeń w regionie warmińsko-mazurskim było bezrobocie, które jest jednocześnie najwyższe w kraju. Powstały suwalska strefy ekonomiczne, której zadaniem jest zachęcanie inwestorów do podejmowania działalności poprzez stworzenie odpowiedniej motywacji, w postaci oferowanej im m.in. możliwości niepodwyższania lokalnego poziomu wynagrodzeń.

Zgodnie z tabelą 2 średnie wynagrodzenie w 2011 roku wynosiło 3152,22 zł, w 2012 roku 3280,88 zł i wzrosło w 2020 roku do 4206,98 zł. Natomiast odchylenie standardowe od średniej w 2011 roku wynosiło 336,65 zł, w 2015 roku 360,34 zł, a w 2020 roku 353,62 zł. W całym badanym okresie kształtowało się na poziomie około 350,00 zł. Współczynnik zmienności w 2011 roku wyniósł 10,7%, w 2012 roku 10,1%, w 2008 roku wyniósł 10,2% i oznaczał małą zmienność wynagrodzeń. W 2014 roku wskaźnik ten spadł do 10,0%, w 2015 roku do 9,9%, w 2016 roku spadł do 9,4%, w 2017 roku spadł do 9,1%, w 2018 roku wyniósł 8,9%, w 2019 roku 8,6%. Na koniec 2020 roku wskaźnik zmienności wynagrodzeń wyniósł 8,4%. W całym okresie wskaźnik ten charakteryzował się spadkiem i małą zmiennością. Mała zmienność wynikała głównie z niskiego wzrostu gospodarczego i niskiej inflacji.

Tabela 2 Wskaźniki statystyczne przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w województwach w Polsce w latach 2011-2020

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Średnia	3152,22	3280,88	3401,80	3515,59	3639,32	3759,72	3870,75	3986,71	4094,90	4206,98
Odchylenie standardowe populacji	336,65	332,92	345,41	353,25	360,34	352,31	352,45	352,83	352,75	353,62
Współczynnik zmienności	10,7%	10,1%	10,2%	10,0%	9,9%	9,4%	9,1%	8,9%	8,6%	8,4%

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie tabeli 1.

2. Wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej w Polsce

Z kolei, zasadnym stało się również przeprowadzenie analizy i oceny zróżnicowania przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w działach gospodarki narodowej w Polsce [Rozporządzenie Rady Ministrów]. Dane dotyczące tego zróżnicowania w latach 2011-2020 przedstawione są w tabeli 2. Rezultaty analiz ujawniły, że w latach 2011-2020 występowało znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w Polsce (tabela 3). Najwyższe przeciętne wynagrodzenia – co do poziomu – odnotowano w dziale działalność finansowa i ubezpieczeniowa. W 2011 roku kształtowały się na poziomie 5818,85 zł, w 2012 5989,61 zł, w 2013 6153,77 zł, w 2014 6194,36 zł, w 2015 6324,26 zł, w 2016 6439,48 zł, w 2017 6548,03 zł, w 2018 6665,36 zł, w 2019 6511,17 zł, a w 2020 6885,69 zł. Wzrost wynagrodzeń był bardzo niski biorąc pod uwagę stopę inflacji. Mimo niskiego tempa wzrostu płac wynagrodzenia w tym dziale były wysokie. Wynikał on z tego, że dział ten w analizowanym okresie bardzo dynamicznie się rozwijał. Natomiast działalność finansowo-ubezpieczeniowa w gospodarce rynkowej zyskała na znaczeniu, a specjaliści z tego zakresu musieli być dobrze wynagradzani. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w dziale informacja i komunikacja. Dział ten stał się jednym z ważniejszych w naszej gospodarce, a potwierdzeniem tego jest utworzone nowe Ministerstwo Cyfryzacji. Informatyzacja w nowoczesnej i rozwijającej się Polsce jest bardzo ważnym działem, który przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności naszej gospodarki. Fachowa i specjalistyczna wiedza musi być odpowiednio motywowana w postaci wysokich zarobków. Taki poziom wynagrodzeń to i tak mniej niż w przypadku innych branż – prawa, sprzedaży i marketingu czy IT, jednak wynagrodzenia w bankowości i ubezpieczeniach charakteryzuje duże odchylenie od średniej wartości zarówno w górę, jak i w dół. Zarobki można zwiększyć poprzez rozwijanie dodatkowych umiejętności. Bardzo ceniona jest znajomość rynku ubezpieczeniowego krajów Bliskiego Wschodu i języków obcych – intensywnie poszukiwane są osoby ze znajomością języka rosyjskiego. Już od 2014 roku płace w tym dziale są i zgodnie z prognozą będą najwyższe. Natomiast płace w sekcji administracja publiczna i obrona narodowa kształtowały się (jak w tabeli 3). Wynagrodzenia w administracji publicznej i obronie narodowej były stosunkowo wysokie, ale wzrost niewielki.

Tabela 3 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w działach gospodarki narodowej w Polsce w latach 2011-2020* (w zł)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3648,59	3941,11	3970,50	4172,84	4348,27	4416,52	4526,38	4643,22	4750,76	4862,09
Przemysł	3479,94	3600,30	3763,97	3876,91	3983,49	4122,39	4232,72	4349,56	4453,49	4568,33
Budownictwo	2884,10	2951,68	2993,01	3102,29	3217,49	3345,38	3454,66	3572,11	3680,87	3793,25
Handel, naprawa pojazdów	2774,34	2905,28	3003,68	3129,77	3277,60	3375,86	3486,09	3602,95	3711,06	3823,39
Transport i gospodarka magazynowa	3063,56	3166,17	3258,50	3374,49	3249,75	3617,25	3725,41	3843,39	3953,75	4064,23
Zakwaterowanie i gastronomia	2104,25	2177,02	2271,27	2370,40	2459,59	2611,70	2721,55	2838,21	2945,86	3057,67
Informacja i komunikacja	5852,75	5900,26	6165,88	6423,53	6685,33	6871,36	7079,78	7254,83	7472,16	7796,24
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	5818,85	5989,61	6153,77	6194,36	6511,17	6439,48	6548,03	6665,36	6773,25	6885,69
Obsługa rynku nieruchomości	3523,88	3719,01	3831,30	3941,47	4075,46	4183,21	4293,95	4411,43	4519,84	4632,57
Administracja publiczna i obrona narodowa	4320,14	4392,24	4521,46	4660,91	4787,61	4906,05	5402,86	5519,74	5627,96	5739,85
Edukacja	3576,67	3750,45	3908,97	4014,98	4133,48	4259,93	4368,70	4562,53	4770,75	4981,99
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	3226,07	3300,56	3374,64	3456,57	3565,98	3683,55	3793,79	3910,68	4018,22	4130,54
Pozostała działalność usługowa	2416,82	2541,72	2876,16	2971,28	3040,97	3216,85	3326,07	3443,96	3550,64	3661,73

*Prognoza. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, Wyd. GUS Warszawa 2012 s. 255, 2013 s. 269, 2014 s. 270, 2015 s. 272, 2016 s. 272.

Wynagrodzenia w tych sekcjach są stałe i wynikają z podziału z Budżetu Państwa. Najniższe wynagrodzenia pod względem wysokości odnotowano w dziale zakwaterowanie i gastronomia. W pozostałych działach gospodarki narodowej w Polsce wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie, a wzrost ich był prawie równy wzrostowi inflacji. Najniższe natomiast wynagrodzenia w całym analizowanym okresie odnotowano w dziale zakwaterowanie i gastronomia. W 2011 roku kształtowały się na poziomie 2104,25 zł i zgodnie z prognozą w 2020 roku wzrosną tylko do 3057,67 zł. Stosunkowo mała atrakcyjność turystyczna Polski oraz to, że coraz większa liczba Polaków wyjeżdża zagranicę na wczasy wpływały na taki poziom wynagrodzeń w tym dziale.

Średnie wynagrodzenie w 2011 roku wynosiło 3591,54 zł, w 2015 roku 4102,78 zł i wzrosło w 2020 roku do 4769,04 zł (tabela 4). Natomiast odchylenie standardowe od średniej w 2011 roku wynosiło 1102,37 zł, w 2015 roku 1147,92 zł, a w 2020 roku 1289,17 zł. W całym badanym okresie kształtowało się na poziomie około 1100,00-1200,00 zł. Współczynnik zmienności w 2011 roku wyniósł 30,7%, w 2012 roku 29,8% i w 2013 roku wynosił 29,3% i oznaczał małą zmienność wynagrodzeń. W 2014 roku wskaźnik ten spadł do 28,9%, w 2015 wzrósł do 29,7%, w 2016 spadł do 27,9%, w 2017 roku utrzymał się na poziomie 27,9%, w 2018 roku wyniósł 27,3%, w 2019 roku spadł do 27,0%. Na koniec 2020 roku wskaźnik zmienności wynagrodzeń wynosił 27,0% i charakteryzował się małą zmiennością.

Tabela 4 Wskaźniki statystyczne przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto według działów gospodarki narodowej w Polsce w latach 2011-2020

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Średnia	3591,54	3718,11	3853,32	3976,14	4102,78	4234,58	4381,54	4509,07	4632,97	4769,04
Odechylenie standardowe populacji	1102,37	1106,85	1130,50	1147,92	1219,18	1183,10	1220,80	1230,77	1250,33	1289,17
Współczynnik zmienności	30,7%	29,8%	29,3%	28,9%	29,7%	27,9%	27,9%	27,3%	27,0%	27,0%

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie tabeli 3.

3. Wynagrodzenia w gałęziach przemysłu w Polsce

Dane o wynikach analizy zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce w przekroju gałęzi przemysłu [Rozporządzenie Rady Ministrów], w latach 2011-2020 przedstawia tabela 5. Efekty przeprowadzonych analiz wskazują, że w przekroju gałęzi przemysłu w Polsce latach 2011-2020 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń (tabela 5). Najwyższe wynagrodzenia w tym okresie odnotowano produkcji koksu i produktów rafinacji ropy naftowej i w 2011 roku kształtowały się na poziomie 6768,12 zł, w 2012 7054,98 zł, w 2013 7268,29 zł, w 2014 7338,72 zł, w 2015 7472,60 zł, w 2016 7585,04 zł, w 2017 7687,69 zł, w 2018 7824,32 zł, w 2019 7939,49 zł, i w 2020 roku wzrosły do 8063,20 zł. Wpływ na takie płace miała sytuacja na światowych rynkach.

Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w wydobywaniu węgla kamiennego i węgla brunatnego. W 2011 roku kształtowały się na poziomie 6873,14 zł, w 2016 roku 7450,61 zł i wzrosły w 2020 roku do 7946,01 zł. Pozycja tej gałęzi przemysłu w hierarchii wynagrodzeń była trwała i mimo jego rekonstrukcji i spadku znaczenia gospodarczego wynagrodzenia były jedne z wyższych [Jacukowicz, 2000]. Działalność związków zawodowych oraz ciężka i niebezpieczna praca miała również wpływ na tak wysokie wynagrodzenia. Nieco niższe wynagrodzenia zaobserwowano w produkcji wyrobów tytoniowych. W 2011 roku kształtowały się na poziomie 5740,94 zł, w 2016 roku 6259,22 zł i wzrosły w 2020 roku do poziomu 6731,54 zł. Wpływ na takie wynagrodzenia miała sytuacja na rynkach tytoniowych. Natomiast najniższe pod względem wysokości wynagrodzeń znajdowała się produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich (tabela 5). Importowanie taniej odzieży ze Wschodu wpływało na pogorszenie sytuacji ekonomicznej polskich przedsiębiorstw, co przekładało się na tak niski poziom wynagrodzeń.

Tabela 5 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gałęziach przemysłu w Polsce w latach 2011-2020* (w zł)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
Górnictwo i wydobywanie	6336,39	6622,21	6808,89	6810,71	6837,41	7067,93	7177,59	7318,14	7438,19	7563,07
Produkcja artykułów spożywczych	2679,28	2808,93	2934,81	3060,08	3170,09	3301,98	3406,73	3539,34	3649,91	3773,68
Produkcja napojów	4780,00	4965,84	5126,64	5233,77	5414,01	5478,75	5583,47	5716,28	5827,15	5950,47
Produkcja wyrobów tytoniowych	5740,94	5907,99	5990,40	6018,69	6381,37	6259,22	6361,55	6495,76	6608,89	6731,54
Produkcja wyrobów tekstylnych	2282,42	2375,83	2461,86	2588,65	2708,62	2829,64	2932,47	3064,02	3175,34	3297,78
Produkcja odzieży i wyrobów futrzarskich	1753,89	1845,86	1950,53	2044,01	2141,67	2285,24	2387,36	2520,85	2633,17	2756,33
Produkcja skór i wyrobów skórzanych	1952,99	2052,17	2159,45	2281,51	2409,61	2524,14	2625,80	2758,27	2898,55	3021,21
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	2226,98	2342,63	2480,91	2587,60	2670,24	2831,82	2933,21	3066,85	3180,63	3304,97
Produkcja papieru i wyrobów z papieru	3420,38	3613,05	3753,69	3863,63	4021,99	4108,03	4213,19	4347,46	4460,26	4583,85
Produkcja koksu i produktów rafinacji ropy naftowej	6768,12	7054,98	7268,29	7338,72	7472,60	7585,04	7687,69	7824,32	7939,49	8063,20
Poligrafia i nośniki informacji	3363,75	3469,17	3535,95	3866,74	3809,67	4113,73	4223,51	4363,49	4482,54	4607,63
Produkcja wyrobów chemicznych	4116,00	4275,62	4478,38	4566,77	4696,92	4814,64	4919,97	5058,74	5178,39	5303,75
Produkcja wyrobów farmaceutycznych	5266,12	5181,14	5430,91	5535,07	5753,78	5785,51	5889,84	6027,16	6147,02	6271,84
Produkcja wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych	3025,14	3154,68	3294,25	3448,02	3574,70	3692,68	3796,32	3931,53	4049,71	4172,50
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	3271,56	3358,17	3450,87	3597,56	3754,44	3846,19	3952,87	4089,45	4202,19	4326,26
Produkcja metali	3905,08	4038,60	4096,86	4283,75	4439,29	4531,76	4639,59	4778,63	4895,14	5019,58
Produkcja wyrobów z metali	2997,77	3121,61	3238,06	3388,87	3526,88	3635,55	3743,78	3879,21	3993,53	4117,74
Produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych	3257,13	3394,02	3659,32	3897,04	4135,13	4141,46	4251,55	4388,03	4530,76	4628,80
Produkcja urządzeń elektrycznych	3460,95	3690,76	3887,02	4031,09	4158,76	4278,35	4382,09	4516,77	4630,31	4754,99
Produkcja maszyn i urządzeń	3594,34	3778,22	3849,76	4044,38	4195,48	4291,23	4396,80	4531,03	4649,45	4773,63

Tabela 5 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gałęziach przemysłu w Polsce w latach 2011-2020* (w zł) dok.

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
Produkcja pojazdów samochodowych; przyczep i naczep	3741,32	3874,17	4132,60	4306,96	4459,32	4552,78	4655,11	4786,66	4900,29	5024,30
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	3786,10	4036,38	4091,33	4356,44	4572,06	4606,87	4709,25	4847,45	4961,22	5074,77
Produkcja mebli	2374,58	2461,55	2590,78	2742,32	2830,93	2992,42	3098,29	3233,73	3347,14	3470,91
Pozostała produkcja wyrobów	2530,33	2801,64	2878,79	2965,81	3131,15	3206,80	3307,56	3438,12	3548,81	3673,95
Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń	3706,31	3906,41	4075,60	4340,59	4522,71	4585,69	4690,05	4825,68	4938,23	5063,71
Pobór, uzdatnianie i rozprowadzanie wody	3516,90	3672,83	3813,13	3978,81	4099,58	4226,77	4329,54	4464,09	4576,82	4703,29
Gospodarka odpadami, odzysk surowców	3082,52	3147,61	3208,59	3294,44	3424,28	3541,60	3644,48	3777,69	3892,54	4018,73

* Prognoza. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według wybranych sekcji i działów*. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, wyd. GUS, Warszawa 2012 s. 256-257, 2013 s. 270-271, 2014 s. 271-272, 2015 s. 273-274, 2016 s. 273-274.

Zgodnie z tabelą 6 średnie wynagrodzenie w 2011 roku wynosiło 3590,27 zł, w 2015 roku 4159,73 zł i wzrosło w 2020 roku do 4742,68 zł. Natomiast odchylenie standardowe od średniej w 2011 roku wynosiło 1235,82 zł, w 2015 roku 1288,28 zł, a w 2020 roku 1271,51 zł. W całym badanym okresie kształtowało się na poziomie około 1250,00 zł. Współczynnik zmienności w 2011 roku wyniósł 34,4%, w 2012 roku spadł do 33,8% i w 2013 roku wynosił do 33,2% i oznaczał małą zmienność wynagrodzeń. W 2014 roku wskaźnik ten spadł do 31,6%, w 2015 spadł do 31,0%, w 2016 spadł do 29,8%, w 2017 roku wzrósł do 29,1%, w 2018 roku wyniósł 28,2%, w 2019 roku spadł do 27,5%. Na koniec 2020 roku wskaźnik zmienności wynagrodzeń wynosił 27,0% i w całym okresie charakteryzował się małą zmiennością.

Tabela 6 Wskaźniki statystyczne przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto według gałęzi przemysłu w Polsce w latach 2011-2020

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Średnia	3590,27	3738,97	3875,84	4017,48	4159,73	4263,55	4368,14	4503,29	4619,84	4742,68
Odczylenie standardowe populacji	1235,82	1264,28	1288,29	1268,14	1288,28	1269,81	1270,38	1271,66	1271,41	1271,51
Współczynnik zmienności	34,4%	33,8%	33,2%	31,6%	31,0%	29,8%	29,1%	28,2%	27,5%	26,8%

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie tabeli 5.

4. Wynagrodzenia w przedsiębiorstwach w grupach zawodów w Polsce

Wykonywanie określonego zawodu jest istotnym kryterium stanowiącym o wysokości wynagrodzeń [Pocztowski, 1998]. Za decydujący czynnik w kształtowaniu się poziomu wynagrodzeń uznać właśnie należy stanowisko pracy rozumiane jako wyznaczona pracownikowi funkcja wraz z zakresem czynności, zadaniami, obowiązkami składającymi się na wykonywaną pracę [Sekuła, 1999]. Stosownie do wykonywanych czynności na danym stanowisku pracownik musi też posiadać odpowiednią wiedzę teoretyczną, doświadczenie, umiejętności. Z pracą wiąże się różny zakres i rodzaj odpowiedzialności, uciążliwości i efektywności [Listwan, 2002].

Do przeprowadzenia analizy zróżnicowania wynagrodzeń w przedsiębiorstwach w grupach zawodów pracy w latach 2011-2020 wykorzystane zostaną najpierw dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto. Rezultaty przeprowadzonych badań wskazują, że w latach 2011-2020 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w przedsiębiorstwach wśród różnych grup zawodów (tabela 7).

Najwyższe wynagrodzenia w tym roku odnotowano w grupie wyższych urzędników i kierowników. W 2011 roku kształtowały się na poziomie 7654,12 zł, w 2012 8143,14 zł, w 2013 8259,66 zł, w 2014 8278,63 zł, w 2015 8295,74 zł, w 2016 8320,65 zł w 2017 8429,89 zł, w 2018 8549,65 zł, w 2019 8656,20 zł, a w 2020 8768,91 zł. Uwzględniając inflację można zaobserwować, że wzrost wynagrodzeń w latach 2011-2020 był niski. Wysokie wykształcenie oraz duża specjalistyczna wiedza, a także odpowiedzialność wpływały na to, że wynagrodzenia w tej grupie zawodowej były tak wysokie. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w grupie specjalistów do spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz w grupie specjalistów z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury. Wynagrodzenia w grupie specjalistów do spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych w 2011 roku kształtowały się na poziomie 6297,44 zł, w 2016 roku wzrosły do 7233,13 zł, a w 2020 roku wzrosną do 7651,89 zł. Nowoczesny rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych skutkowało tym, że w gospodarce i w przedsiębiorstwach było zapotrzebowanie na takich specjalistów, którzy musieli posiadać odpowiednie umiejętności, a za to powinni być odpowiednio wynagradzani.

Tabela 7 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w grupach zawodów wykonywanych w Polsce w latach 2011-2020* (w zł)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	7654,12	8143,17	8259,66	8278,63	8295,74	8320,65	8429,89	8549,65	8656,20	8768,91
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	5032,98	5237,03	5417,33	5630,19	5756,74	5870,86	5980,73	6099,64	6206,51	6318,07
Specjaliści do spraw zdrowia	4003,45	4056,87	4138,96	4222,03	4348,65	4463,42	4571,54	4689,17	4749,28	4859,33
Specjaliści nauczania i wychowania	4016,88	4283,44	4356,22	4473,02	4605,91	4718,28	4826,91	4942,08	5053,76	5164,25
Specjaliści do spraw ekonomicznych i zarządzania	4966,33	5200,86	5294,19	5335,41	5461,27	5574,21	5681,46	5796,79	5902,12	6071,43
Specjaliści do spraw technologii informacyjno-komunikacyjnych	6297,44	6522,38	6747,58	6993,93	7118,80	7233,13	7340,24	7456,83	7561,72	7651,89
Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury	5621,42	5760,89	5846,31	5999,91	6124,42	6239,08	6347,63	6462,54	6567,30	6685,43
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	4298,63	4545,30	4637,24	4719,88	4843,51	4956,39	5063,72	5180,83	5285,04	5394,62
Średni personel do spraw biznesu i administracji	3755,77	3883,23	3957,64	4154,70	4281,08	4394,14	4503,77	4648,83	4756,37	4867,50
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni	3144,16	3234,26	3298,97	3349,72	3476,84	3591,77	3699,50	3818,16	3924,39	4036,16
Pracownicy obsługi klienta	3288,32	3475,97	3357,08	3253,42	3380,30	3494,82	3603,13	3720,47	3826,62	3938,49
Pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej	2899,63	2984,19	3035,11	3181,48	3308,27	3421,53	3529,89	3647,88	3753,05	3865,72
Pozostali pracownicy obsługi biura	3202,54	3244,46	3364,32	3412,95	3539,28	3654,76	3763,02	3879,76	3986,19	4067,41
Pracownicy usług osobistych	2177,66	2238,49	2389,62	2429,46	2555,93	2669,91	2778,27	2896,45	3002,67	3114,55
Sprzedawcy i pokrewni	2200,32	2306,23	2402,19	2463,18	2590,74	2704,55	2813,99	2932,60	3038,43	3149,98
Pracownicy usług ochrony	2005,16	2168,90	2253,98	2301,02	2429,68	2543,36	2651,47	2769,82	2875,11	2986,44
Robotnicy budowlami i pokrewni	2702,77	2857,77	2936,95	3044,21	3170,76	3285,09	3393,64	3512,02	3618,95	3729,48

Tabela 7 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w grupach zawodów wykonywanych w Polsce w latach 2011-2020* (w zł) dok.

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*	2019*	2020*
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	3364,98	3543,34	3684,75	3729,67	3858,28	3973,30	4083,75	4202,20	4309,61	4420,95
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	2002,16	2298,46	2387,45	2498,27	2625,38	2739,93	2849,82	2968,36	3074,88	3186,23
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	3159,64	3233,31	3299,16	3379,03	3505,56	3620,43	3737,41	3855,74	3962,62	4074,05
Pracownicy przy pracach prostych	2156,88	2241,28	2374,06	2397,51	2523,98	2638,30	2747,77	2864,72	2970,68	3080,92

*Prognoza. Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia brutto według grup zawodów. Rocznik Statystyczny Polski 2012, 2013, 2014, 2015, 2016* wyd. GUS, Warszawa 2012 s. 262; 2013 s. 276, 2014 s. 273, 2015 s. 275, 2016 s. 275.

Powstało w Polsce Ministerstwo Cyfryzacji, które ma nadzorować i pomagać wdrażaniu tych technologii. Istotne było to, że również wysokie były wynagrodzenia specjalistów do spraw ekonomicznych i zarządzania. Uwzględniając inflację można zaobserwować jednak, że wzrost wynagrodzeń był niski i w latach 2011-2020 wzrastały tylko o 1%. Rozwój gospodarki, a w tym powstawanie wielu firm krajowych i zagranicznych przyczyniło się do wzrostu zapotrzebowania na takich specjalistów, a ich fachowa i specjalistyczna wiedza była odpowiednio wynagradzana. Wyższe wynagrodzenia przekładały się natomiast na większe efekty. Najniższe wynagrodzenia natomiast otrzymywali pracownicy przy pracach prostych. W 2011 roku kształtowały się na poziomie 2156,88 zł, w 2016 roku 2638,30 zł i wzrosły w 2020 roku tylko do 3080,92 zł. Mała odpowiedzialność oraz stosunkowo niska fachowa wiedza przyczyniały się do tak niskiego poziomu płac. W pozostałych grupach zawodów w Polsce wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie.

Średnie wynagrodzenie w 2011 roku wynosiło 3711,96 zł, w 2015 roku 4181,01 zł i wzrosło w 2020 roku do 4134,85 zł (tabela 8). Natomiast odchylenie standardowe od średniej w 2011 roku wynosiło 1448,25 zł, w 2015 roku 1558,98 zł, a w 2020 roku 1518,53 zł. W całym badanym okresie kształtowało się na poziomie około 1400,00-1500,00 zł. Współczynnik zmienności w 2011 roku wyniósł 39,0%, w 2012 roku wzrósł do 39,1%, w 2013 roku wyniósł 38,7% i w 2014 roku wskaźnik ten spadł do 38,6%. W okresie tym współczynnik zmienności charakteryzował się małą dyspersją. W 2015 spadł do 37,3%, w 2016 roku spadł do 35,4% i w 2017 roku nie uległ zmniejszeniu i wynosił 34,5%, w 2018 roku wyniósł 33,6%, w 2019 roku 32,8%. Wskaźnik ten od 2011 roku spadał i na koniec 2020 roku wyniósł 32,1% i charakteryzował się małą zmiennością.

Tabela 8 Wskaźniki statystyczne przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto według grup zawodów wykonywanych w Polsce w latach 2011-2020

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Średnia	3711,96	3879,04	3973,27	4059,41	4181,01	4290,85	4399,88	4518,79	4622,93	4134,85
Odechylenie standardowe populacji	1448,25	1514,58	1537,94	1565,37	1558,98	1517,77	1517,45	1517,31	1517,02	1518,53
Współczynnik zmienności	39,0%	39,1%	38,7%	38,6%	37,3%	35,4%	34,5%	33,6%	32,8%	32,1%

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie tabeli 7.

Podsumowanie

Kształtowanie się wynagrodzeń jest uzasadnione w dużej mierze autonomicznym funkcjonowaniem rynku. Płace są zależne od sytuacji jaka występuje w gospodarce oraz poziomem konkurencyjności regionów. Atrakcyjność regionów jest podyktowana często walorami wynikającymi z położenia geograficznego. Region o wysokich wynagrodzeniach nie jest konkurencyjnym dla ewentualnego podjęcia inwestycji na tym terenie. Wyższy poziom płac oznacza dla przedsiębiorstw wyższe koszty prowadzenia działalności gospodarczej. Województwa charakteryzujące się wysokim stopniem koncentracji pozarolniczej działalności gospodarczej (śląskie) oraz umiejscowieniem organów administracji państwowej (mazowieckie) należały do województw o wysokim poziomie wynagrodzeń. Natomiast w województwach typowo rolniczych takich jak warmińsko-mazurskie i podkarpackie wynagrodzenia są na znacznie niższym poziomie. Przy dużej koncentracji przemysłu, może dojść do sytuacji gdzie konkretny podmiot gospodarczy staje się decydem w zakresie kształtowania polityki wynagrodzeń, tzw. liderem wyznaczającym rynkowy poziom płac. W grupach wykonywanych zawodów występowało duże zróżnicowanie wynagrodzeń. Liczyła się fachowa wiedza, wykształcenie, zakres obowiązków oraz zakres odpowiedzialności. Wysokość płac w poszczególnych regionach, działach, gałęziach i grupach zawodów w Polsce różniła się dość znacznie. Odnosiło się to zarówno do osób na zbliżonych stanowiskach jak i wykonujących podobne czynności.

Reasumując należy wskazać na malejącą dyspersję płacową w Polsce oznacza to, że z roku na rok występowały coraz mniejsze różnice w zakresie wynagrodzeń.

Literatura

Jacukowicz Zofia, *Zróżnicowanie płac w Polsce, w krajach Unii Europejskiej i w USA*, IPiSS, Warszawa 2000.

Jarmołowicz Waław, Strużyna Arleta, *Regionalne zróżnicowanie płac*, w: *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych* red. Waław Jarmołowicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2003.

Jarmołowicz Waław, Knapińska Magdalena, *Wynagradzanie za pracę i ich rola w motywowaniu do pracy*, w: *Gospodarowanie pracą we współczesnym przedsiębiorstwie. Teoria i praktyka*, red. Waław Jarmołowicz, Wydawnictwo Forum Naukowe, Poznań 2007.

Karaszewska Hanna, *Ewolucja wynagrodzeń w Polsce w okresie zmian systemu ekonomicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2003.

Listwan Tadeusz, *Zarządzanie kadrami*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002.

Pocztowski Aleksy, *Zarządzanie zasobami ludzkimi. Zarys problematyki i metod*, Antykwa, Kraków 1998.

Raport o stanie polskiego przemysłu w roku 1994, Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemysle „ORGMAZ”, Opracowanie Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 1995.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, Wyd. GUS Warszawa 2012.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2013, Wyd. GUS Warszawa 2013.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2014, Wyd. GUS Warszawa 2014.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2015, Wyd. GUS Warszawa 2015.

Rocznik Statystyczny Województw 2012, Wyd. GUS Warszawa 2012.

Rocznik Statystyczny Województw 2013, Wyd. GUS Warszawa 2013.

Rocznik Statystyczny Województw 2014, Wyd. GUS Warszawa 2014.

Rocznik Statystyczny Województw 2015, Wyd. GUS Warszawa 2015.

Rokicki Bartłomiej, *Teorie ekonomiczne a regionalne zróżnicowanie rynku*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2008.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

Sekula Zofia, *Motywowanie ekonomiczne w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki rynkowej*, Ossolineum, Wrocław 1999.